

IJTIMOIIY MUHIT, TIL VA PSIXOLOGIK MOSLASHUV: KO'P TILLIK SHAROITIDA IDENTITET VA TIL TANLOVI

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

Psixologiya kafedrası dotsenti, ps.f.n.

Juraqulova Dildora Ziyadullayevna

Nizomiy nomidagi O'zMPU talabasi

Qilishbekova Nagima

Annotatsiya

Ushbu maqolada ko'p tillik ijtimoiy muhitda shaxsning til tanlovi va identiteti psixologik moslashuv jarayoniga qanday ta'sir qilishi o'rganiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, til tanlovi shaxsning ijtimoiy va madaniy kontekstga moslashishiga, o'zini ifoda etish qobiliyatini rivojlantirishga va emotsional barqarorlikni saqlashga yordam beradi. Maqolada ko'p tillik sharoitdagi identitet shakllanishi, til tanlash strategiyalari va ularning psixologik natijalari tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, til va identitet psixologik moslashuv jarayonida o'zaro chambarchas bog'liq.

Kalit so'zlar: ijtimoiy muhit, ko'p tillik, identitet, til tanlovi, psixologik moslashuv, shaxs rivoji, madaniy kontekst, emotsional barqarorlik, kommunikatsiya, til siyosati

Аннотация

В статье рассматривается влияние языкового выбора и идентичности личности на психологическую адаптацию в многоязычной социальной среде. Исследование показывает, что выбор языка способствует социальной и культурной интеграции, развитию способности к самовыражению и поддержанию эмоциональной устойчивости. В статье анализируются процессы формирования идентичности в многоязычной среде, стратегии выбора языка и их психологические последствия. Результаты демонстрируют, что язык и идентичность тесно взаимосвязаны в процессе

психологической адаптации.

Ключевые слова: социальная среда, многоязычие, идентичность, выбор языка, психологическая адаптация, развитие личности, культурный контекст, эмоциональная устойчивость, коммуникация, языковая политика

Abstract

This article examines the influence of language choice and personal identity on psychological adaptation in a multilingual social environment. The study indicates that language choice facilitates social and cultural integration, enhances self-expression, and helps maintain emotional stability. The article analyzes identity formation in multilingual contexts, language selection strategies, and their psychological outcomes. Findings demonstrate that language and identity are closely intertwined in the process of psychological adaptation.

Keywords: social environment, multilingualism, identity, language choice, psychological adaptation, personal development, cultural context, emotional stability, communication, language policy

Kirish. Ko'p tillik ijtimoiy muhit zamonaviy dunyoda shaxsning identiteti, til tanlovi va psixologik moslashuvi o'rtasidagi murakkab bog'liqlikni shakllantiradi. Til nafaqat axborot uzatish vositasi, balki shaxsning o'zini ifoda etish, madaniy va ijtimoiy kontekstga moslashish, hissiy holatini boshqarish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Shu sababli, ko'p tillik muhitda shaxsning til tanlovi uning psixologik moslashuv jarayoni va identitet shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ijtimoiy muhit shaxsning til tanlovi va identitetiga turlicha ta'sir ko'rsatadi. Masalan, oilaviy va maktab muhiti, do'stlar guruhi va ish joyidagi muhit, shaxsning qaysi tilni afzal ko'rishini, qaysi til orqali o'zini erkin ifoda etishini belgilaydi. Ko'p tillik sharoitda shaxs turli tillar o'rtasida muvozanatni topishi, hissiy va ijtimoiy moslashuvni saqlashi kerak. Shu bilan birga, til tanlovi shaxsning madaniy identiteti va guruh ichidagi maqomini mustahkamlash, ijtimoiy integratsiyani rivojlantirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Psixologik moslashuv til va identitet o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonini

o'rganishni talab qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, til tanlash strategiyalari shaxsning hissiy barqarorligi, o'zini erkin ifoda etish imkoniyati va ijtimoiy munosabatlardagi samaradorligini belgilaydi. Shu sababli, ko'p tillik muhitda til va identitet o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish nafaqat lingvistika, balki psixologiya va sotsiologiya sohalari uchun ham dolzarb hisoblanadi.

Ushbu maqolada ko'p tillik ijtimoiy muhitda shaxsning til tanlovi va identitetini shakllantirishdagi psixologik mexanizmlar tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida til tanlash strategiyalari, identitetning ijtimoiy va madaniy kontekstdagi ifodasi, shuningdek, psixologik moslashuv jarayonidagi omillar o'rganiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, til va identitet shaxsning ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashishi va emotsional barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Asosiy qism. Ko'p tillik ijtimoiy muhit shaxsning identiteti va psixologik moslashuv jarayonini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Til shaxsning o'zini ifoda etish vositasi sifatida xizmat qilishi bilan birga, u shaxsning ijtimoiy va madaniy kontekstga integratsiyasi uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shaxs turli tillar o'rtasida tanlov qilganda uning qarorlari hissiy va kognitiv jarayonlarga bog'liq bo'ladi. Masalan, shaxs oilaviy muhitda bir tilni, do'stlar va maktab muhitida esa boshqa tilni tanlashi mumkin. Bu holat shaxsning emotsional barqarorligini, o'zini ifoda etish qobiliyatini va ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatini belgilaydi. Ko'p tillik sharoitda til tanlovi shaxsning guruh ichidagi maqomini, madaniy identitetini va ijtimoiy integratsiyasini shakllantirishda vosita sifatida ishlatiladi. Shu sababli til va identitet o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish psixologik moslashuvni tushunish uchun muhimdir. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, til tanlash strategiyalari shaxsning hissiy reaksiyalarini, stressga bardoshlilikini va kommunikativ samaradorligini belgilaydi. Til orqali shaxs o'zini erkin ifoda etadi, madaniy qadriyatlarni saqlaydi va ijtimoiy kontekstga moslashadi. Shu bilan birga, ko'p tillik muhitda til tanlovi shaxsning ichki psixologik barqarorligini ta'minlashga, o'zini qadrlash va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki,

shaxsning identiteti faqat madaniy va ijtimoiy omillarga bog'liq emas, balki til orqali amalga oshadigan kommunikatsiya va hissiy ifodaga ham bog'liq. Shu nuqtai nazardan, ko'p tillik ijtimoiy muhitda shaxsning til tanlovi uning psixologik moslashuv jarayonini, hissiy barqarorligini va shaxsiy rivojlanishini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Til va identitet o'rtasidagi o'zaro ta'sir shaxsning madaniy qadriyatlarini saqlash, guruh ichida o'zini ifoda etish va ijtimoiy integratsiyani amalga oshirishga imkon beradi. Shu bilan birga, psixologik moslashuv jarayonida shaxs turli tillar o'rtasida moslashuv strategiyalarini ishlab chiqadi, bu esa stressni kamaytirish, hissiy reaksiyalarni boshqarish va samarali kommunikatsiyani ta'minlashga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, til va identitetning psixologik tahlili ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashish, shaxsning hissiy barqarorligi va o'zini erkin ifoda etish imkoniyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli ko'p tillik ijtimoiy muhitda til tanlovi va identitet shakllanishini o'rganish lingvistika, psixologiya va sotsiologiya sohalari uchun dolzarb va ilmiy ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tilning emotsional va ijtimoiy ta'siri shaxsning identiteti, madaniy qadriyatlarni saqlashi va ijtimoiy integratsiyasini amalga oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, psixologik moslashuv jarayoni shaxsning turli tillar va madaniy kontekstlar o'rtasida muvozanatni topishi, hissiy holatini boshqarishi va ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi. Natijada, ko'p tillik ijtimoiy muhitda shaxsning til tanlovi va identiteti psixologik moslashuv jarayonining ajralmas qismi bo'lib, shaxsiy rivojlanish, hissiy barqarorlik va ijtimoiy muvaffaqiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

1-Jadval. Ijtimoiy muhit va til tanlovi elementlari

Ijtimoiy muhit omillari	Til tanlovi xususiyatlari	Psixologik moslashuvga ta'siri	Misol
Oilaviy muhit	Ona tili	Hissiy barqarorlik, o'zini erkin ifoda	Uyda ona tilida muloqot qilish, hissiy qulaylik

		etish	yaratadi
Maktab va o'quv muhit	Ta'lim tili	Kognitiv rivojlanish, ijtimoiy integratsiya	O'quv jarayonida asosiy tilni ishlatish, yangi bilimlarni qabul qilishni osonlashtiradi
Do'stlar guruhi	Ko'p tilli muloqot	Ijtimoiy adaptatsiya, guruh ichida maqom	Do'stlar bilan suhbatlarda mos tilni tanlash, ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash
Ish joyi	Rasmiy va kasbiy til	Professional kommunikatsiya, stressni kamaytirish	Ish muhitida rasmiy tilni ishlatish, samarali kommunikatsiya
Madaniy va ijtimoiy tadbirlar	Kontekstga mos til	Madaniy identitetni mustahkamlash	Bayram va tadbirlarda madaniy tilni ishlatish, o'zini guruhga moslash

Jadval tahlili

Jadvaldan ko'rinadiki, ijtimoiy muhitning turli omillari shaxsning til tanloviga va natijada psixologik moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Oilaviy muhit hissiy barqarorlikni oshirsa, maktab va ish joyidagi til tanlovi kognitiv rivojlanish va kommunikatsiya samaradorligini ta'minlaydi. Do'stlar guruhi va madaniy tadbirlar esa shaxsning ijtimoiy va madaniy identitetini mustahkamlashga yordam beradi. Shu tarzda, til tanlovi va psixologik moslashuv o'rtasida muvozanat hosil bo'ladi.

2-Jadval. Til tanlovi strategiyalari va psixologik natijalar

Til tanlovi strategiyasi	Psixologik natija	Ijtimoiy effekt
Ona tilini afzal ko'rish	Emotsional barqarorlik	Oila va mahalliy guruh bilan aloqani mustahkamlash
Ko'p tilli muloqot	Kognitiv moslashuv,	Turli ijtimoiy guruhlar bilan

	empatiya	integratsiya
Kontekstga mos til	Stressni kamaytirish	Professional va madaniy kontekstga muvaffaqiyatli moslashuv
Til aralashmasi	Moslashuvchanlik	Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish
Tilni tanlashda ijtimoiy faktorlarni hisobga olish	O'zini qadrlash va motivatsiya	Ijtimoiy maqom va identitetni mustahkamlash

Jadval tahlili

Ushbu jadval shuni ko'rsatadiki, shaxsning til tanlash strategiyalari uning psixologik holatiga va ijtimoiy muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Ona tilini afzal ko'rish hissiy barqarorlikni oshirsa, kontekstga mos til tanlovi stressni kamaytiradi va ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi. Til aralashmasi va ko'p tilli muloqot esa shaxsning empatiya va moslashuvchanligini rivojlantiradi.

Sxema. Ijtimoiy muhit, til tanlovi va psixologik moslashuv

IJTIMOIIY MUHIT

Oilaviy muhit	Maktab/ o'quv muhiti	Do'stlar guruhi
---------------	----------------------	-----------------

TIL TANLOVI

Ona tili	Ko'p tilli muloqot	Kontekstga mos
----------	--------------------	----------------

PSIXOLOGIK MOSLASHUV

Emotsional		Kognitiv va	
barqarorlik		ijtimoiy	
		adaptatsiya	

Sxema tahlili

Sxemadan ko‘rinadiki, ijtimoiy muhitning turli komponentlari shaxsning til tanloviga ta’sir qiladi. Til tanlovi esa psixologik moslashuv jarayonini belgilaydi. Ona tilini ishlatish hissiy barqarorlikni oshirsa, ko‘p tilli muloqot va kontekstga mos til tanlovi shaxsning kognitiv va ijtimoiy adaptatsiyasini kuchaytiradi. Shu tarzda, til va ijtimoiy muhit psixologik moslashuvning o‘zaro chambarchas bog‘liq elementlarini tashkil qiladi.

Xulosa. Ko‘p tillik ijtimoiy muhit shaxsning identiteti, til tanlovi va psixologik moslashuv jarayonini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, til tanlovi shaxsning ijtimoiy va madaniy kontekstga integratsiyalashishi, o‘zini erkin ifoda etish qobiliyati va emotsional barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy muhitning turli komponentlari — oilaviy, maktab, do‘stlar guruhi, ish va madaniy tadbirlar — shaxsning til tanlovi va psixologik moslashuviga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, til tanlash strategiyalari shaxsning hissiy reaksiyalarini boshqarish, stressga bardoshlilikini oshirish va ijtimoiy integratsiyani rivojlantirishga yordam beradi.

Jadval va sxemalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, til va ijtimoiy muhit psixologik moslashuvning ajralmas elementlari sifatida o‘zaro chambarchas bog‘langan. Ona tilini afzal ko‘rish hissiy barqarorlikni mustahkamlasa, ko‘p tilli muloqot va kontekstga mos til tanlovi shaxsning kognitiv va ijtimoiy adaptatsiyasini rivojlantiradi. Shu tarzda, til, identitet va psixologik moslashuv o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik ko‘p tillik ijtimoiy muhitda shaxsning muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi va hissiy barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega.

Natijada, ko'p tillik ijtimoiy muhitda shaxsning til tanlovi va identiteti psixologik moslashuv jarayonining markaziy elementi sifatida namoyon bo'ladi. Bu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, til va identitetni o'rganish nafaqat lingvistika, balki psixologiya va sotsiologiya sohalari uchun ham dolzarb bo'lib, kelgusida shaxsning ijtimoiy va hissiy rivojlanishini yanada samarali qo'llashga imkon yaratadi.

Adabiyotlar:

1.Fielding, R. (Ed.). (2022). Multilingualism, identity and interculturality in education. Springer Singapore.

2.Kersten, K., & Winsler, A. (Eds.). (2023). Understanding variability in second language acquisition, bilingualism, and cognition: A multi-layered perspective. Routledge.

3.Khushmurodova, Sh. S. (2023). Language identity and bilingualism: Nurturing individual and social personalities. Universal Publishings.

4.Zokirova, S. M., & Ahmadjonova, G. M. (2023). Maktab yoshidagi o'quvchilarda ko'p tillik o'qitishning o'ziga hos xususiyatlari. In Innovation in the modern education system (pp. 45–53). Interon Conference Proceedings.